

Inleiding

Anders dan de Romanistiek kent de Medioneerlandistiek geen traditie op het terrein van het inventariseren, indexeren, identificeren en annoteren van literaire eigennamen. Neem een willekeurige negentiende- of twintigste-eeuwse editie van een Oudfranse tekst uit de kast en achterin vindt men naast een *Glossaire*, waarin de minder gangbare woorden verklaard worden, een *Index de Noms Propres* c.q. een *Index de Noms de Personnes et de Lieux*, waarin men kan opzoeken: Wie is wie, en waar ligt wat? Doe datzelfde met een willekeurige editie van een Middelnederlandse tekst en men vindt zo'n (geannoteerde) index van eigennamen slechts bij zeer hoge uitzondering.¹ De reden van deze systematische omissie berust deels op de toevallige omstandigheid dat de *Société des Anciens Textes Français* ooit tot dit 'format' besloot,² en het historische feit dat de overgrote meerderheid van de edities van Middelnederlandse teksten onder invloed van het *Middelnederlandsch Woordenboek* tot stand is gekomen, en bezorgd werd door taalkundig geschoolde editeurs.³ Als gevolg hiervan kan de medioneerlandicus in tegenstelling tot zijn collega romanist dan ook niet terugvallen op repertoria waarin eigennamen (corpusegebonden) verzameld zijn: de bekendste die van West voor de Oudfranse Arturroman in verzen en in proza, en dat van Moisan voor de Oudfranse Karelepiek en haar vertalingen.⁴

Niet dat er nooit plannen in deze richting zijn gemaakt. In september 1902 schreef de Koninklijke Vlaamsche Academie een prijsvraag uit voor *Een Onomasticon of Lijst van Persoonsnamen der Middelnederlandsche Letterkunde*. Bedenker was niemand minder dan Willem de Vreese. Drie jaar later lezen wij in de *Verslagen der Keurraden* dat er slechts één inzender was. Onder de kenspreuk *Finis coronat opus* (Het einde kroont het werk) overhandigde - naar later bleek - de Leuvense hoogleraar C.P.F. Lecoutere in 1904 ca. 35.000 fiches met daarop meer dan 100.000 uitgeschreven vindplaatsen. Was dat even schrikken! Dat het een hoop werk zou zijn, vermoedde De Vreese wel, maar dat het zoveel werk zou zijn... Want, hoewel het materiaal veelbelovend was, volledig was het allerminst. Eenstemmig stelde de Keurraad voor Lecoutere de prijs van zeshonderd franken uit te keren "op voorwaarde dat de schrijver zijn werk tot haar volkomen

---

1. Zo'n witte raaf is: *Ferguut*. Uitgegeven met inleidingen en aantekeningen door E. Rombauts, N. de Paepe en M.J.M. de Haan. Culemborg 1976. Voorbeeldig in hun inventarisatie en annotatie zijn de in het Utrechtse Lancelot-project verschenen delen: *Lantsloot vander Hagedochte. Fragmenten van een Middelnederlandse bewerking van de Lancelot en prose*. Uitgegeven met inleiding en commentaar door W.P. Gerritsen. Amsterdam enz. 1987; en de deel-edities *Lanceloet. De Middelnederlandse vertaling van de Lancelot en Prose overgeleverd in de Lancelotcompilatie*, Pars 2 door B. Besamusca, Assen enz. 1991, Pars 3 door F. Brandsma, Assen enz. 1992 en Pars 4 door A. Postma, Hilversum 1998. Oudere edities met een index *zonder annotatie* zijn: G. Kalff, *Middelnederlandsche epische fragmenten, met aantekeningen*. Groningen 1886 (reprint Arnhem 1967), p. 293-297 en *Floris ende Blancefloer van Diederick van Assenede*. Uitgegeven door P. Leendertz jr.. Leiden 1912, p. 143.

2. Mondelinge mededeling van de Romanist dr. Jelle Koopmans (UvA). Een ander vast onderdeel in een Oudfranse teksteditie dat node gemist wordt in nagenoeg elke editie van een Middelnederlandse tekst is een *Analyse du poème*.

3. Hierover: G. Karsten, *100 jaar Nederlandse philologie: M. de Vries en zijn school*. Leiden 1949; H. Slings, *Toekomst voor de Middeleeuwen. Middelnederlandse literatuur in het voortgezet onderwijs*. Amsterdam 2000, p. 15-82.

4. G.D. West, *An index of proper names in French Arthurian verse romances 1150-1300*. Toronto 1969; G.D. West, *An index of proper names in French Arthurian prose romances*. Toronto 1978; A. Moisan, *Répertoire des noms propres de personnes et de lieux cités dans les chansons de geste françaises et les oeuvres étrangères dérivées*. 5 Vol. Genève 1986. Oudere repertoria zijn: E. Langlois, *Table des noms propres de toute nature compris dans les chansons de geste imprimées*. 1904 (reprint 1971) en L.F. Flûtre, *Table des noms propres avec tout leurs variantes figurant dans les romans du Moyen Age, écrits en français ou en provençal et actuellement publiés ou analysés*. Poitiers 1962.

genoegen volledige en volmake." ¹ Of Lecoutere een serieuze poging gedaan heeft de kroon op het werk te zetten, en of hij zijn geld gekregen heeft, dan wel een gouden gedenkpenning van gelijke waarde, is mij (nog) niet bekend. ²

In 1991 werd aan de Katholieke Universiteit Nijmegen een nieuwe poging gedaan de kat de bel aan te binden. Drie toenmalige AIO's (Assistenten in Opleiding) - G.H.M. Claassens, P.A.W. van Heusden en G.H.P. Sonnemans - lanceerden de INGM: de *Index Nominum Generalis Medioneerlandicae*. ³ Het was hun bedoeling met behulp van collega's in den lande een geannoteerde index samen te stellen van alle epische eigennamen - persoonsnamen (antroponiemen) en plaatsnamen (toponiemen) - uit de handschriftenperiode, voor zover beschikbaar in een handelseditie. In een prospectus werd op basis van materiaal dat deel uit zou gaan maken van Claassens' proefschrift een voorbeeld gegeven van wat de redactie voor ogen stond. ⁴

Schrijver dezes, destijds bezitter van een bescheiden database Middelnederlandse eigennamen, behoorde tot de aanvragers van die prospectus. Hij was door zijn promotie-onderzoek naar de *Ferguut* al geruime tijd op zoek naar de herkomst van de eigennamen uit het vrij bewerkte, tweede stuk van de *Ferguut*, en hoopte door het systematisch exciperen van Middelnederlandse (epische) teksten de literaire horizon van de tweede auteur verder te reconstrueren. ⁵

In datzelfde jaar 1991 had men op het toenmalige P.J. Meertens-Instituut KNAW tijdens een congres te Kiel kennis gemaakt met een vier jaar eerder gelanceerd initiatief van de Duitse naamkundigen Friedhelm Debus en Horst P. Pütz om een *Lexikon der literarischen Namen in deutschen Texten des Mittelalters* te maken. ⁶ Na consultatie van binnen- en buitenlandse deskundigen, waaronder Debus, werd in het voorjaar van 1992 besloten voor de Middelnederlandse letterkunde een vergelijkbaar project op poten te zetten. ⁷

Overleg tussen de INGM-redactie en het P.J. Meertens-Instituut leidde tot de conclusie dat een dergelijk project niet zonder een Bureau kon. Overeengekomen werd dat het INGM-project zou opgaan in het Naamkunde-initiatief. Het P.J. Meertens-Instituut zou de personele verantwoordelijkheid op zich nemen, apparatuur en handboeken aanschaffen, en zorg dragen voor de realisering van het project, dat

---

1. *VMVA* (1905) Januari, p. 188-203; 351-352; 373. Het citaat op p. 201.

2. Uit de manier waarop het bovenstaande vermeld staat in *Onoma* 1 (1950), p. 21* maak ik op dat er niets met het materiaal gebeurd is. Navraag in Leuven heeft evenmin iets opgeleverd. Het materiaal is zoek, onvindbaar of verloren gegaan.

Dat De Vreese en Lecoutere elkaar ten tijde van de prijsvraag al kenden, maak ik op uit deel VIII van de serie *Nederlandsche Volksboeken: Een schoon historie van Turias ende Floreta* verscheen, uitgegeven door C. Lecoutere en W.L. de Vreese. Leiden 1904.

3. Redactie INGM, 'Namen index Middelnederlandse Letterkunde', in: *Dokumentaal* 20 (1991), p. 51-52.

4. *Index Nominum Generalis Medioneerlandicae. Prospectus*. Nijmegen 1991; G.H.M. Claassens, *De Middelnederlandse knisvaartromans*. Amsterdam 1993, diss. KU Nijmegen, p. 431-439.

5. W. Kuiper, *Die riddere metten witten scilde*. Oorsprong, overlevering en auteurschap van de Middelnederlandse *Ferguut*, gevolgd door een diplomatische editie en een diplomatisch glossarium. Amsterdam 1989, diss. UvA, p. 9-10. Een eerdere studie naar de belezenheid c.q. beluisterdheid van de 'tweede auteur' verscheen van de hand van mevr. A.M.E. Draak, 'The second part of the Dutch *Ferguut* and its French sources', in: *Neophiblogus* 19 (1934), p. 107-111. Omdat de *Ferguut* een Arturroman is, ging haar aandacht vooral zo niet uitsluitend uit naar Franse Arturromans die de auteur van het navertelde deel gekend moest hebben. Mijn onderzoek richt(te) zich ook op interferentie met de wereld van de Karelepik en het chanson de geste.

6. F. Debus und H. Pütz (eds), *Namen in deutschen literarischen Texten des Mittelalters. Vorträge Symposium Kiel*, 9.-12.9.1987. Neumünster 1989. Zie ook het 'Zum Geleit' in Lenschow hieronder. Het Kieler initiatief heeft inmiddels geleid tot *DO LMA: Documenta Onomastica Litteralia Mediaevalia*. *DO LMA* beoogt te publiceren in drie "Reihen". In Reihe A zullen de bouwstoffen verschijnen, in Reihe B studies, terwijl het bewerkte materiaal in Reihe C gepubliceerd zal worden. Inmiddels verschenen in Reihe B: S. Lenschow, *Die Funktion und Verwendung der Propria in der mittelhochdeutschen Dietrich-Epik*. Hildesheim u.s.w. 1996; P. Kunitzsch, *Reflexe des Orients im Namengut mitteldalterlicher europäischer Literatur*. Hildesheim u.s.w. 1996.

7. Notulen afdelingsvergadering Naamkunde P.J. Meertens Instituut, 2 april 1992.

REPERTORIUM VAN EIGENNAMEN IN MIDDELNEDERLANDSE LITERAIRE TEKSTEN

uitgebreid werd met de periode van de boekdrukkunst, en dat uiteindelijk **Repertorium van Eigennamen in Middelnederlandse Literaire Teksten** gedoopt werd. Met ingang van 1 januari 1993 werd dr. W.Th.J.M. Kuiper voor één dag per week aangesteld als coördinator en daarnaast werd een drietal zogeheten uurdeclarianten als documentalist in dienst genomen.¹

Met de hierboven genoemde repertoria van Moisan en West als voorbeeld werd begonnen aan het systematisch exciperen van de Middelnederlandse epische literatuur. Voor de handschriftenperiode werd uitgegaan van het repertorium van de Nijmeegse codicoloog J.G.M. Kienhorst, voor de gedrukte teksten van de bibliografie die zal verschijnen binnen het door H. Pleij en R.J. Resoort opgezette project *Onderzoek naar de aard en omvang van de laat-middeleeuwse volks- en triviaalliteratuur*.² Dit laatste om ook de zestiende eeuw, een nog altijd sterk onderbelichte periode uit de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde, in het project te betrekken. Gekozen werd voor een ruime terminus ad quem: AD 1568, het begin van de Tachtigjarige Oorlog, het einde van de 'middeleeuwse' Nederlanden.

Wordt vervolgd

---

1. Voor weinig geld werd veel werk - kwalitatief en kwantitatief - verzet door: mevr. drs. H.T. Hendriks (Amsterdam), mevr. drs. M.C.H.P. de Jong (Nijmegen) en mevr. drs. K. Koopmans (Amsterdam).

2. H. Kienhorst. *De handschriften van de Middelnederlandse ridderepiek. Een codicologische beschrijving*. 2 delen. Deventer 1988; R.J. Resoort, *Bibliografie van verhalende Nederlandse literatuur in druk, 1470-1600*. Nog te verschijnen.